land utan snarare kriser som kräver samlade insatser från individerna i samhället.

Mycket läsvärd bok

Sammanfattningsvis är detta en mycket läsvärd bok som är väl underbyggd med referenser samt med alternativa tolkningar av data. Jag kan därför rekommendera den till samtliga som är involverade i hälso- och sjukvårdsfrågor. Att politiska faktorer påverkar folkhälsan är ingen nyhet, skillnaden är på vilket sätt man antar att politiska beslut påverkar. Vad gäller denna fråga har boken mycket att tillföra. •

Epidemiologi i teori och praktik

Staffan E Norell. **Workbook of epidemiology.** 317 sidor. New York–Oxford: Oxford University Press, 1996. Pris £ 45. ISBN 0-19-507490-4.

J Corbett McDonald, ed. **Epidemiology of work related diseases.** 498 sidor. London: BMJ Publishing Group, 1996. Pris £ 55. ISBN 0-7279-9856-1.

Recensent: chefsöverläkare Gunnar Ahlborg jr, yrkes- och miljömedicinska kliniken, Regionsjukhuset, Örebro.

»Epidemiologisk metodik (som den hittills tillämpats) är alltför trubbig för att besvara dagens komplicerade frågeställningar om sjukdomars orsaker, och dålig epidemiologi är värre än ingen epidemiologi alls.» Så kan man sammanfatta en växande kritik av den etiologiskt inriktade epidemiologiska forskningen. Inte bara massmedias benägenhet (med eller utan forskarnas medverkan) att slå larm även när detta är uppenbart obefogat utan också forskarnas och de vetenskapliga tidskrifternas relativa obenägenhet att publicera s k negativa resultat bidrar till en skepsis mot epidemiologisk praktik.

Finslipade grundkunskaper

Epidemiologins grundläggande teori är skäligen enkel, även om det finns läroböcker i ämnet som framställer den som nästan ofattbart komplicerad. Därför är det en välgärning att Staffan Norell har samlat sin pedagogiskt finslipade undervisning i en »Workbook of epidemiology». Första kapitlet avhandlar de grundläggande begreppen på ett koncist sätt och med tydliga exempel.

Därefter illustreras i ett kort men centralt avsnitt nödvändigheten av att ställa de rätta frågorna vid planering av en epidemiologisk studie.

Huvuddelen av boken ägnas åt de centrala problemen vid planering och genomförande av epidemiologiska studier med rikligt med övningsuppgifter (svaren ges i slutet av boken). En referenslista och ett index som gör det möjligt att snabbt slå upp viktiga epidemiologiska begrepp avslutar boken. De flesta läkare bör besitta grundläggande epidemiologisk kunskap! Detta är ett utmärkt hjälpmedel att inhämta eller fräscha upp denna, antingen i kursform eller vid självstudier. Det är en fördel att tillägna sig terminologin på engelska, eftersom man då har lättare att förstå och bedöma den internationella epidemiologiska litteraturen.

Imponerande sammanfattning

Epidemiologisk metodik tillämpas inom många områden, t ex för att försöka identifiera orsaker till olika sjukdomar och beräkna storleken på en identifierad risk. Under 1970-talet blev epidemiologiska studier av arbetsmiljöns inverkan på framför allt cancersjukligheten allt vanligare. Sedan har den yrkesmedicinska epidemiologin breddats till att omfatta en rad icke-maligna sjukdomstillstånd, vilket har bidragit till kunskaperna om orsakerna till dessa samtidigt som metodiken förfinats. I boken »Epidemiology of work related diseases» görs med hjälp av ett stort antal internationellt välkända experter ett ambitiöst försök att sammanfatta detta. Resultatet är imponerande om än inte alldeles helgjutet.

Fyra kapitel utgörs av sammanfattningar och bedömning av genomförda studier av samband mellan cancersjukdomar och olika miljöfaktorer. I åtta liknande kapitel behandlas icke-maligna tillstånd. Genomgångarna kan jämföras med översiktsartiklar (reviews) i vetenskapliga tidskrifter, men bokformen erbjuder något mer utrymme. Författarna till de olika kapitlen tycks ha fått ganska stor frihet när det gäller disposition och inga enhetliga urvals- eller bedömningskriterier tillämpas. Vissa författare refererar till material som publicerats så sent som 1994, medan andra inte fått med något som publicerats efter 1992 (buller och vibrationer).

Oviss målgrupp

Vem skall man rekommendera att köpa denna bok? Ja, den frågan inställer sig på grund av att den också innehåller en läroboksliknande sektion som avhandlar epidemiologisk metodik. Den ersätter knappast läroböcker i epidemiologi. För personer som är på väg att genomföra en epidemiologisk studie inom det yrkesmedicinska området kan den säkert vara nyttig. Sitt största värde har boken sannolikt för den som vill få en uppfattning om de problem man ställs inför vid såväl genomförande av epidemiologiska studier som vid tolkning och användning av resultaten inom det arbetsmedicinska området. •

Aktuellt om insulinberoende diabetes mellitus

Jerry P Palmer, ed. **Prediction, prevention and genetic counseling in IDDM.** 445 sidor. Chichester–New York–Brisbane: Wiley, 1996. Pris £ 35. ISBN 0-471-95525-6.

Recensent: professor Ulf Smith, medicinska kliniken, Sahlgrenska sjukhuset, Göteborg.

Boken är en antologi där olika författare, med stor erfarenhet inom respektive område, skrivit de olika kapitlen. Den är indelad i fyra avsnitt: sjukdomsutveckling, prediktion, prevention och genetisk rådgivning. Tonvikten är lagd på prediktion och prevention. Avsnitten ger aktuell information om var forskningsfronten står idag. Referenslistan är diger efter varje kapitel och inkluderar 1995 års publikationer.

Prediktion

Prediktionskapitlen belyser samspelet mellan HLA klass I- och II- gener och förekomst av autoantikroppar mot olika öcellsantigen. Utöver ICA, IAA och GAD (glutaminsyradekarboxylas) har även inkluderats viss information om det senaste antigenet IA2 (eller ICA512), ett tyrosinfosfatasliknande protein som förefaller att vara än starkare relaterat till insulinberoende diabetes mellitus, IDDM, än GAD.

Prevention

Preventionskapitlen belyser olika pågående försök till tidig intervention på riskgrupper såsom parenteral eller oral insulinbehandling eller nikotinamidbehandling.

Genetisk rådgivning

Kapitlen om genetisk rådgivning sammanfattar de etiska och medicinska problemen med att informera en frisk individ om riskerna för IDDM-utveckling.

Djup inblick

Boken är mycket informativ och aktuell. Kapitlen om prediktion kan vara något svårgenomträngliga för den immunologiskt obevandrade, medan preventionskapitlen ger en god inblick i pågående studier och i varför man valt de olika preventionsstrategierna.

Boken är mycket läsvärd för dem som önskar en djupare inblick i IDDM-sjukdomen och dess uppkomst. Diabetessköterskan kan ha glädje av preventionsavsnitten men kan ha svårigheter att tillgodogöra sig informationen om de molekylära mekanismerna i övriga kapitel. Boken lämpar sig dock mycket väl som uppslagsbok/informationsmaterial vid alla enheter som sköter IDDM-patienter. •

Adressera korrespondens om nya böcker och recensioner till:

Bokredaktionen, Läkartidningen, Box 5603, 114 86 Stockholm.